

I.

INTERPRETACE NOREM A INTERPRETACE SKUTEČNOSTÍ

Prof. JUDr. Petr Hajn, DrSc.*

Název našeho semináře naznačuje notoricky přijímaný poznatek, že texty právních norem jsou vykládány. Dodejme, že výklad (interpretace) právních textů není projevem právníkové svévole nebo pouhým důsledkem toho, že jedni právníci (například zákonodárci) pracovali nedokonale a jiní právníci musí napravovat jejich chyby. Nutnost interpretovat právní normy vyplývá ze samé povahy těchto norem – nosičů informací vyjadřovaných jazykovými prostředky. O jejich nejednoznačnosti, metaforičnosti bylo již popsáno nespočet stránek. Z novější literatury lze poukázat na dílo Lakoffa a Johnsona, kteří jazykové výrazy chápou jako pouhé nádoby na významy.¹ Různě lze interpretovat dokonce i doslovné významy určitého textu, když si nad nimi položíme – spolu s Tomášem Akvinským – otázku „quem auctor intendit“ (co autor zamýšlí).²

* Katedra obchodního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno

¹ Lakoff, G.; Johnson, M.: *Metafory, kterými žijeme*, přeložil Mirek Čejka, HOST, Brno 2002, s. 23.

² Dle Eco, U.: *O zrcadlech a jiné eseje*, přeložili Vladimír Mikeš a Veronika Valentová, Mladá fronta, Praha 2002, s. 299. Umberto Eco k tomu dodává: „Toto upřesnění je důležité pro pochopení dalších aspektů jeho teorie strukturální interpretace. Tomáš nemluví o doslovném významu jako významu řečeného (enunciátu) (co enunciát denotativně říká podle lingvistického kodexu, na který odkazujeme), nýbrž jako o významu, který je mu přikládán až v průběhu enunciace! Řečeno současnými slovy, pokud v přeplněné místnosti řeknu 'tady je zakouřeno', mohu tím chtít říci (smysl enunciátu), že je v místnosti zakouřeno, ale mohu také chtít naznačit (podle okolností enunciace), že by bylo vhodné otevřít okno nebo přestat kouřit. Je jasné, že podle Tomáše tvoří oba tyto významy součást doslovného smyslu, protože jsou oba součástí obsahu, který hodlal mluvit vyjádřit. Poněvadž však autorem písma je Bůh a Bůh může chápat a zamýšlet mnoho věcí zároveň, je možné, že jsou v Písmu i podle

Právní normy vyžadují interpretaci i proto, že jsou součástí rozsáhlých normativních systémů, jejichž jednotlivé části spoluurčují význam částí jiných. Snadno pak dojde k tomu, že jeden prvek v systému práva (určitým způsobem vykládaný) popírá prvek jiný.

Právní normy a jejich systémy jsou také lidským dílem a nemohou se vyhnout ani nedopatřením, nedůslednostem, vzájemným rozporům, opomenutím zákonodárce, s nimiž se pak výklad práva musí tím či oním způsobem vyrovnat.

Pokud rozhodnutím soudů přikládáme i právotvorný význam (jako jednomu ze způsobů, jimiž je i v kontinentálním systému právo vytvářeno či přinejmenším dotvářeno), platí předchozí myšlenky i pro soudní rozhodnutí.

Interpretovány musí být také normativní texty obsažené ve smlouvách, těch zákonech mezi stranami. I ony jsou vyjádřeny jazykovými prostředky (často méně standardizovanými, než je tomu v textu právních norem); i jednotlivá smlouva představuje určitý systémový celek a různé smlouvy spolu souvisejí.

Uvážíme-li jen výše uvedené poznatky, nebude nás zvlášť zarazet, že dva právníci mohou mít tři názory (jak uvádí rozšířený bonmot) na význam toho či onoho normativního textu. Spíše nás překvapí nedávno publikovaná myšlenka Ivo Telce, který píše: „Osvědčené a navíc vědecky obecně uznávané a sdílené **formální interpretační metody právní vědy** (tyto a další části textu tučně tištěné zdůraznil I. Telec) jsou natolik zřetelné, zřejmé a přezkoumatelné, že není možné – jsou-li **vědecky správně aplikovány** –, aby dva právníci dospěli k odlišnému výkladovému závěru, pokud jde o tentýž právní předpis. Právo je pouze jedno a správné... ...Pokud snad vedle sebe rovnocenně obtočí dva výklady, z nichž každý byl dosažen vědecky vzato *lege artis*, znamená to, že vada je jinde. Znamená to, že **vadný je sám právní předpis**, který byl **správně** interpretován. Byla to přitom právě interpretace, která odhalila vadu předpisu.“³

S tímto názorem I. Telce budu dále polemizovat, i když uznávám jeho provokativní podnětnost. Především mne příliš nepobuřuje, jestliže například dva advokáti ve sporu různě interpretují určitou normu, sledující tak dosažení určitého procesního cíle pro svého klienta. Samy tyto procesní cíle

jednoduchého doslovného smyslu 'plures sensus', mnohé významy.“

V takové úvaze můžeme ovšem místo slova Bůh dosadit i pojem „zákonodárce“.

³ Telec, I.: Metodika výkladu právních předpisů. Právně hermeneutická technika. Nakladatelství Doplněk, Brno 2001, s. 7.